

**Tartu Ülikool**  
**Sotsiaal- ja haridusteaduskond**  
**Psühholoogia instituut**

**Tiina-Liina Märtssoo**

**SILDISTAMISE ESINEMINE EESTI KOOLIDES JA SELLE SEOS  
ÕPPEEDUKUSEGA**

**Seminaritöö**

Juhendaja: Triin Hannust, PhD

Läbiv pealkiri: Sildistamine koolis

Tartu 2012

## **SILDISTAMISE ESINEMINE EESTI KOOLIDES JA SELLE SEOS ÕPPEEDUKUSEGA**

### **Kokkuvõte**

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, mil määral kuulevad enda kohta käivaid pilkavaid hüüdnimesid/negatiivseid silte kahe Eestimaa kooli 7.-9. klasside õpilased ja kas esineb seoseid õppeedukuse ja negatiivselt sildistatud saamise vahel. Uuringus osales 45 poissi ja 72 tüdrukut seitsmendast, 52 poissi ja 62 tüdrukut kaheksandast ning 39 poissi ja 54 tüdrukut üheksandast klassist. Kokku 324 õpilast. Tulemused näitasid, seitsmenda klasside õpilased kuulevad enda kohta sagedamini pilkavaid hüüdnimesid kui kaheksanda ja üheksanda klassi õpilased. Õppeedukusega, kus keskmine hinne on üle 4,5 on õpilased sildistamisest vähem hõivatud kui õpilased keskmise hindega alla 3,5. Erinevused on nii enda kohta pilkavate hüüdnimedele kuulmise kui ka ise teiste sildistamise osas.

Märksõnad: koolikiusamine, sildistamine, negatiivsed hüüdnimed, õppeedukus

## **THE OCCURRENCE OF NAME-CALLING IN ESTONIAN SCHOOLS AND ITS RELATIONS WITH STUDENT ACHIEVEMENT**

### **Abstract**

The objective of this paper was to find out, to which extent the students of 7th to 9th grades of two Estonian schools can hear negative nicknames/ labels pertaining to themselves and if there are any relations between student achievement and name-calling. The study involved 45 boys and 72 girls from the seventh grade, 52 boys/62 girls from the eighth and 39 boys/54 girls from the ninth grade, 324 students in total. The results showed that students of seventh grade hear negative nicknames about themselves more frequently than students of eighth and ninth grades. In case of study progress, where the average result is higher than 4.5, the students are less influenced by labeling than in case of the students with average result under 3.5. Differences can be detected in hearing of negative nicknames about oneself as well as in labeling of the others.

Keywords: bullying, labeling, name-calling, negative nicknames, student achievement

## Sissejuhatus

„Kurjus toob kurja, headus head“. Erinevatest uuringutest on selgunud, et inimeste sildistamisel on tagajärjed, mis sõltuvalt sildistamise viisist võivad olla nii positiivsed kui ka negatiivsed (Rosenthal & Jacobson, 1966; Kaltiala-Heino, Rimpelä, Marttunen, Rimpelä, & Rantanen, 1999; Peskin, Tortolero, Markham, Addy, & Baumler, 2007; Salmon, James, Cassidy, & Javaloyes, 2000). Teema on aktuaalne tänapäeva ühiskonnas, kus puutume jätkuvalt kokku koolivägivalla, koolitulistamise ja kuritegude kasvu suurenemisega. Maaailma tervishoiuorganisatsiooni (MTO) 2006- 2007 aastatel läbiviidud uuringu kohaselt on Eesti koolikiusamise sageduse (22%) poolest Euroopas teisel kohal, jäädes maha vaid Sloveeniast (28%) (MTO raport, 2010). Kuigi tegemist oli üldise koolikiusamise uuringuga, ei saa sildistamise rolli jätta seejuures tähelepanuta.

### *Sildistamine ning selle mõjud*

Sümbolistlik interaktsionism on üks põhiline teoreetiline lähtepunkt, millele sildistamistooria on rajatud. Sildistamisteoreetikute töö põhialuseks sai Cooley idee, mille kohaselt invidiidid loovad oma identiteedi lähtuvalt sellest, kuidas teised neid näevad ja see võib viia teiste inimeste nägemuse täitumiseni (Charon, 2004). Sarnaselt leidis ka Mead, et inimese minapilt luuakse interaktsioonis teiste inimestega läbi sümbolite kasutamise (Charon, 2004). Seega saavad inimesed interaktsioonis teiste inimestega sümboleid, tõlgendavad neid ja nende sümbolite tõlgendustest kujundavad oma mina-pildi ehk selle, kuidas nad endast mõtlevad, mis omakorda mõjutab nende käitumist (Charon, 2004). Sümbolistliku interaktsionismi oluliseks ideeks on, et inimesed näevad endid teiste inimeste vaatevinklist, kuid inimese mina-pilt ei mõjuta mitte see, kuidas teised teda hindavad, vaid see, kuidas ta teiste hinnanguid tõlgendab. Teiste inimeste hinnangute tõlgendamise tulemuste baasil annab inimene hinnangu endale ja sellel on oluline tagajärg sellele, kuidas inimene käitub (Charon, 2004).

”Paha poiss”, ”rumal laps”, ”kiuslik tüdruk.”- sellised sildid on igapäevased ja neid silte jagades ei mõelda, milline võib olla tagajärg. Garrity, Jens, Porter, Sager, & Short-Camilli (1996) liigitasid sildistamise kergeks, mõõdukaks ja raskeks. Kerge sisaldab pilkamist ja mõnitamist, mõõdukas pilgatakse riideid, omandit või välimust. Raskeim on vägivalla või kehavigastustega ähvardamine.

Peamine on see, et inimene ei saa sildistatud lihtsalt mingit tegu sooritades, vaid ikka siis kui sotsiaalne publik, grupp otsustab talle selle sildi nõ külge riputada. Rass, klass, sugu, nähtav käitumine, vanus, töökoht ja sõprade kontingent mõjutavad seda, kas inimest sildistatakse või ei. Sildistamise ohvriks langemine soodustab indiviidi muutumist selleks, kelleks ta on sildistatud (Rist, 1977). Risti poolt väljatoodu viitab, et nii võib ühest tavalisest väikesest poisist saada rumal ja saamatu, kellega teistel pole soovitatav mängida. Ja juba mõne aasta pärast natuke suuremast poisist varas, narkomaan või tänavakakleja, kuna teda on sellise "paha" sildiga juba aastaid märgistatud. Inimestena me kõik oleme erinevad - silt, mis ühele ei tähenda midagi ja mis võib jääda märkamatuks, paneb teisele eluaegse pitseri.

Koolikiusamist käsitletud uuringud on näidanud, et kiusatud noortel esineb somaatilisi sümptomeid, nt peavalu, kõhu- ja seljavalu, (Nansel, Craig, Overpeck, Saluja, & Ruan, 2004; Williams, Chambers, Logan, & Robinson, 1996) psühholoogilisi sümptomeid nagu depressiivsus, halb tuju, närvilisus, üksindus ja abituse (Kaltiala-Heino, Rimpelä, Marttunen, Rimpelä, & Rantanen, 1999; Peskin, Tortolero, Markham, Addy, & Baumler, 2007; Salmon, James, Cassidy, & Javaloyes, 2000) ja pikaajalisi häireid käitumises nagu agressiivsus, vägivaldsus, sõltuvust tekitavate ainete kasutamine (Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen, & Rimpela, 2000).

Meta-analüüsis, mis käsitles koolikiusamist tervikuna, on välja toodud, et tüüpilistel kiusamisohvritel puuduvad piisavad sotsiaalsed oskused, nad kasutavad vältivat käitumist, neil on raskusi sotsiaalsete probleemide lahendamisel ning nad on eakaaslaste poolt isoleeritud (Cook, Williams, Cuerra, Kim & Sade, 2010). Olweus (1993) näitas, et kiusamise ohvriks sattunud lapsed kipuvad olema üksildased ning on nende õpetajate hinnangul kurvad ja stressis. Teised uurijad on leidnud, et kiusamise ohvrid on kartlikumad ja neil on kooli suhtes negatiivsem suhtumine kui mittekiusatud lastel (Baker & Mednick, 1990; Roberts & Coursol, 1996).

Kiusamist jaotatakse otseseks ja kaudseks ning füüsiliseks ja verbaalseks ning käesolev uuring keskendubki verbaalse kiusamise ühele alaliigile, sildistamise (pilkavate hüüdnimed) esinemise sageduse selgitamisele, mis sarnaselt muude kiusamise viisidega võib oluliselt mõjutada ohvri enesehinnangut. Näiteks on varasemalt sildistamisele keskendunud uuringud kooliõpilaste hulgas näidanud, et nii nagu kiusamisel üldisemalt, võib ka sildistamisel olla valusaid sotsiaalseid ja emotsionaalseid tagajärgi (Hazler, Hoover & Oliver, 1992). Sildistamise

ohvrid võivad kogeda piinlikkust, eemaletõugatust ja ärevust, mõned võivad muutuda agressiivseks ja paljud võivad kogeda õppeedukuse langust (Hazler et al, 1992). Teema aktuaalsusele viitab Kristi Kõivu poolt 2006. aastal Eestis läbiviidud uuring koolikiusamises. Uuring näitas, et 5.-7. klassi õpilaste vanusegrupis oli kiusamiskäitumisega seotud 15,5% õpilastest (Kõiv, 2006). Mujal riikides tehtud uuringutes on samuti leitud, et kõige sagedamateks kiusamise liikideks kooliõpilaste hulgas - ligikaudu 60 % juhtudest - on just narrimine ja hüüdnimedede panek (Hoover, Oliver, & Thomson, 1993). Embry ja Luzzo (1996) leidsid, et nooremate klasside õpilased kuulevad enda kohta rohkem hüüdnimesid kui vanemate klasside õpilased. Üle 80% õpilastest vastas, et hüüdnimedega kutsumine on probleemiks nende kaaslastele, 46% teatas, et see on probleemiks neile endile (Embry, 1996).

Austraalias Petersoni ja Rigby poolt läbiviidud uuringu põhjal selgus, et kiusamise ohvrite arv on emotsionaalse/psühholoogilise kiusamise erinevate vormide puhul sooliselt enam-vähem võrdne: solvavate nimedega kutsumine poisid 14,4%/tüdrukud 11,2%, mõnitav narrimine poisid 14,2%/tüdrukud 11% (Peterson & Rigby (1999) viidatud Sullivan, Cleary, & Sullivan, 2004).

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks oli selgitada, mil määral kuulevad enda kohta käivaid pilkavaid hüüdnimesid/negatiivseid silte kahe Eestimaa kooli 7.-9. klasside õpilased ja kas esineb seoseid õppeedukuse ja negatiivselt sildistatud saamise vahel. Uuringu läbiviija on täheldanud Eesti ühiskonnas suhtumist, et „jah kindlasti“ sildistamist esineb loomulikult igas eas ja seda on alati esinenud (põlvkonniti), see ei kao kuhugi. Rääkides erinevate põhikoolide õpetajatega eelinfo kogumise eesmärgil, tunnistasid õpetajad ja sotsiaalpedagoogid, et nad ei oska aimata, kui suurel määral pilkavate hüüdnimedede kasutamist esineb.

Töö käigus uuriti just põhikooli III kooliastme klasse, kuna selles kooliastmes toimub pilkavate hüüdnimedede kasutamine pigem täiskasvanute eest varjatult ennekõike seetõttu, et vanematele ja teistele täiskasvanutele ei taheta enam oma probleemidest rääkida (Sullivan et al, 2004). Kõik teismeeas toimuvad muutused – enesetaju teisenemine, sugudevaheliste erinevuste tajumine ning samuti füüsilised ja ealised iseärasused – tekitavad noortes tohutuid pingeid (Sullivan et al, 2004), mis võivad kaasa tuua ebakindluse kasvu, kui ka soodustada sildistatuks saamist.

Tulenevalt töö eesmärkidest kontrolliti järgmisi hüpoteese:

1. Soolisi erinevusi negatiivsete hüüdnimede kasutamisel ei esine
2. Seitsmenda klassi õpilased kuulevad enda kohta käivaid negatiivseid hüüdnimesid rohkem kui vanemate klasside õpilased.
3. Võrreldes hea õppeedukusega lastega puutuvad madalama õppeedukusega lapsed sagedamini kokku negatiivse suunaga hüüdnimede panekuga.

## Meetod

### Katseisikud

Antud uuringu valimi moodustasid seitsmenda kuni üheksanda klasside õpilased ühest Tallinna ja ühest Rakvere gümnaasiumist. Koolide valiku aluseks oli autori tutvus nende koolide juhtkonnaga. Kokku osales uuringus 45 poissi ja 72 tüdrukut seitsmendast, 52 poissi ja 62 tüdrukut kaheksandast ning 39 poissi ja 54 tüdrukut üheksandast klassist. Katseisikute jagunemine õppeedukuse alusel on esitatud Tabelis 1.

Tabel 1.

Katseisikute arv klasside lõikes õppeedukuse alusel.

| <i>Keskmine hinne</i> | <i>Seitsmes klass</i> | <i>Kaheksas Klass</i> | <i>Üheksas klass</i> | <i>Kokku</i> |        |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|----------------------|--------------|--------|
| Alla 3,5              | 17                    | 18                    | 19                   | 54           | 16,7%  |
| 3,6 – 4,0             | 38                    | 24                    | 31                   | 93           | 28,7%  |
| 4,1 – 4,5             | 39                    | 44                    | 24                   | 107          | 33 %   |
| Üle 4,5               | 23                    | 28                    | 19                   | 70           | 21,6 % |
| Kokku                 | 117                   | 114                   | 93                   | 324          | 100%   |

### Mõõtevahend

Uuringu läbiviimiseks kasutas autor jah/ei vastustega „Name-calling survey“ Eesti oludele kohandatud küsimustikku (vaata Lisa 1). *Name Calling Survey* (NCS) küsimustikuga saab mõõta, mil määral lapsed hüüdnimedega kokku puutuvad (Embry, 1995). Originaal NCS küsimustik sisaldab 35 küsimust, küsimaks lastelt hüüdnimesid, millega neid on kutsutud koolis, vastusevariantideks „jah“ või „ei“. Kõrgemad punktiskoorid näitavad, milliste nimedega lapsi sagedamini kutsutakse (Embry & Luzzo, 1996). Küsimustiku teine osa on seminaritöö autori enda poolt koostatud, selgitamaks pilkamise esinemissagedust, häirituse määra ning infot soovitusliku sekkuja kohta. Küsimustiku kasutamine on kooskõlastatud TÜ eetikakomitees.

Kõigil osalejatel paluti täita enesekohane küsimustik, mis esitati katseisikutele paberil. Küsimustiku esimene osa koosnes 32st jah/ei vastusega küsimusest, teine osa viiest valikvastusega ja neljast avatud küsimusest (vt küsimustik Lisa 1). Jah- vastuste arv 32 väite kohta annab NCS üldskoori ja näitab, mitut tüüpi nimesid on kuulnud.

Pilkavate hüüdnimede kuulmise sagedust hinnati 4- palli skaalal (1-mitu korda nädalas, 2 – üks kord nädalas, 3 – 1-2 korda kuus, 4 – ei kuulegi). Kokkupuudet isiklikult, tunnistajana või kutsujana pilkavate hüüdnimede ja verbaalse mõnitamisega hinnati skaalal 1 – sageli, 2 – mõnikord, 3 – väga harva, 4 – mitte kunagi. Küsimusele häirituse kohta ”Millisel määral olen häiritud enda kohta käivatest pilkavatest hüüdnimedest?” vastati kolme palli skaalal (1- väga häiritud, 2 – mitte eriti, 3 – üldse mitte).

### *Protseduur*

Kokkuleppel koolijuhtkonna ja klassijuhatajatega viidi antud uuring läbi kahes Eestimaa koolis. Kõikidele 7.-9. klasside õpilastele jagati eelnevalt lapsevanema nõusolekulehed (vt Lisa 2) ja ümbrikud nende tagastamiseks. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ja eeldas lapsevanema kirjalikku nõusolekut. Lapsevanema poolt allkirjastatud nõusolekulehed paluti tuua kooli suletud ümbrikes ja esitada need uuringu läbiviijale enne küsimustiku täitmist. Küsitlus viidi läbi kahes gümnaasiumis eelnevalt sotsiaalpedagoogide poolt kokku lepitud tundides. Enne küsimustiku täitmist tutvustas autor uuringus osalejatele uuringu läbiviimise eesmärgi, uuringu ja tulemuste analüüsi käiku.

Küsimustikule vastates tuli lähtuda käesolevast õppeaastast. Küsimustikule tuli märkida klass ning sugu. Vastajaid instrueeriti märkima ristiga „jah“, kui neid on kutsutud käesoleva kooliaasta jooksul seda tüüpi nimega ja „ei“, kui neid ei ole kutsutud, samuti paluti neil kirjutada oma vastused avatud küsimustele. Täidetud küsimustikke tagastades kirjutas iga õpilane klassijuhataja poolt eelnevalt e-koolist väljatrükitud lehel küsimustikule oma eelmise semestri keskmise hinde. Täidetud küsimustikud anti uuringu läbiviijale kogumiskasti kohe peale täitmist. Tahvlile kirjutati uuringu läbiviija meiliaadress, telefoninumber ja lahendus.net aadress neile õpilastele, kel soov või vajadus hiljem sel teemal ühendust võtta.

## Tulemused

Seminaritöö eesmärgiks oli välja selgitada, mil määral kuulevad enda kohta käivaid pilkavaid hüüdnimesid/negatiivseid silte kahe Eestimaa kooli 7.-9. klasside õpilased ja kas esineb seoseid õppeedukuse ja negatiivselt sildistatud saamise vahel.

Esmane analüüs hõlmas erinevate hüüdnimede esitamise põhjuste skooride summeerimist. Kõige levinumad pilkavad nimed puudutavad küsimustikule vastanute nime/hüüdnime 25,4% (küsimus 14), mitte jagada tahtmist 24,7% (küsimus 26) ja pikkust 20,4% (küsimus 2). Tulemused on esitatud Tabelis 2.

Tabel 2. Erinevate hüüdnime esinemissagedus (Name-Calling Survey).

| Pilkav hüüdnimi, mille aluseks on...                   | JAH  | EI   |
|--|------|------|
| 1 Sinu kehakaal  | 18,8 | 81,2 |
| 2 Sinu pikkus  | 20,4 | 79,6 |
| 3 Sinu juuksed   | 14,8 | 85,2 |
| 4 Sinu jalanumber                                      | 2,5  | 97,5 |
| 5 Sinu riided või jalanõud                             | 19,1 | 80,9 |
| 6 Sinu prillid   | 5,2  | 94,4 |
| 7 Sinu hambaklambrid                                   | 5,2  | 94,8 |
| 8 Sinu välimus üldiselt                                | 19,8 | 80,2 |
| 9 Sinu kõnnak ja kehahoiak                             | 9,3  | 90,7 |
| 10 Sinu rääkimisviis                                   | 14,8 | 85,2 |
| 11 Sinu kodu   | 4,0  | 96,0 |
| 12 Sinu viis asju ajada                                | 13,6 | 86,4 |
| 13 Sinu isikupära                                      | 14,2 | 85,2 |
| 14 Sinu nimi või hüüdnimi                              | 25,3 | 74,7 |
| 15 Sinu ema, isa või perekond                          | 9,0  | 91,0 |
| 16 See, kes Sa tahad olla                              | 8,3  | 91,4 |
| 17 Sinu sõbrad   | 14,8 | 85,2 |
| 18 Sinu tüdruk-/poiss-sõber                            | 8,6  | 90,7 |
| 19 Sinu koolitööd                                      | 13,3 | 86,7 |
| 20 Sinu vaimsed võimed                                 | 10,2 | 89,8 |
| 21 Sinu sportlikud võimed                              | 15,4 | 86,6 |
| 22 Sinu füüsiline piiratus                             | 5,6  | 94,1 |
| 23 Sinu loovus   | 5,6  | 94,4 |
| 24 Sina, kui Sa kartsid midagi                         | 14,8 | 94,9 |
| 25 Sina, kui Sa kaotasid mängu                         | 10,8 | 88,9 |
| 26 Sina, kui Sa ei tahtnud midagi jagada               | 24,7 | 75,3 |
| 27 Sina, kui Sa komistasid ja kukkusid                 | 18,2 | 81,8 |
| 28 Sina, et Sa oled poiss või tüdruk                   | 1,5  | 98,5 |
| 29 Sina, sest näed välja nagu vastassugupoole esindaja | 2,2  | 97,8 |
| 30 Sina, sest Sa käitud nagu vastassugupoole esindaja  | 2,8  | 97,2 |
| 31 Sina, sest Sa oled igav                             | 6,2  | 93,8 |
| 32 Sinu kole keelekasutus                              | 6,5  | 93,5 |



Käesoleva kooliaasta jooksul on enda kohta kuulnud kasvõi ühte pilkavat hüüdnime 74,3% poistest ning 73,9 % tüdrukutest. Kõige sagedamini on sildistajaks oma klassi õpilane, 52,2% juhtudest. Õpetaja sekkumist ootab 71 % vastanutest, lapsevanema sekkumist ootab 64% ja 9,6 % vastanutest arvab, et mitte keegi ei pea verbaalsesse kiusamisse sekkuma.

#### *Soolised erinevused hüüdnimede kasutamisel*

Selgitamaks, kas Eesti koolides esineb hüüdnimede kasutamisel soolisi erinevusi, võrreldi Mann-Whitney U-testiga enda kohta kuulnud ning teistele antud hüüdnimede esinemissagedust sugude lõikes.

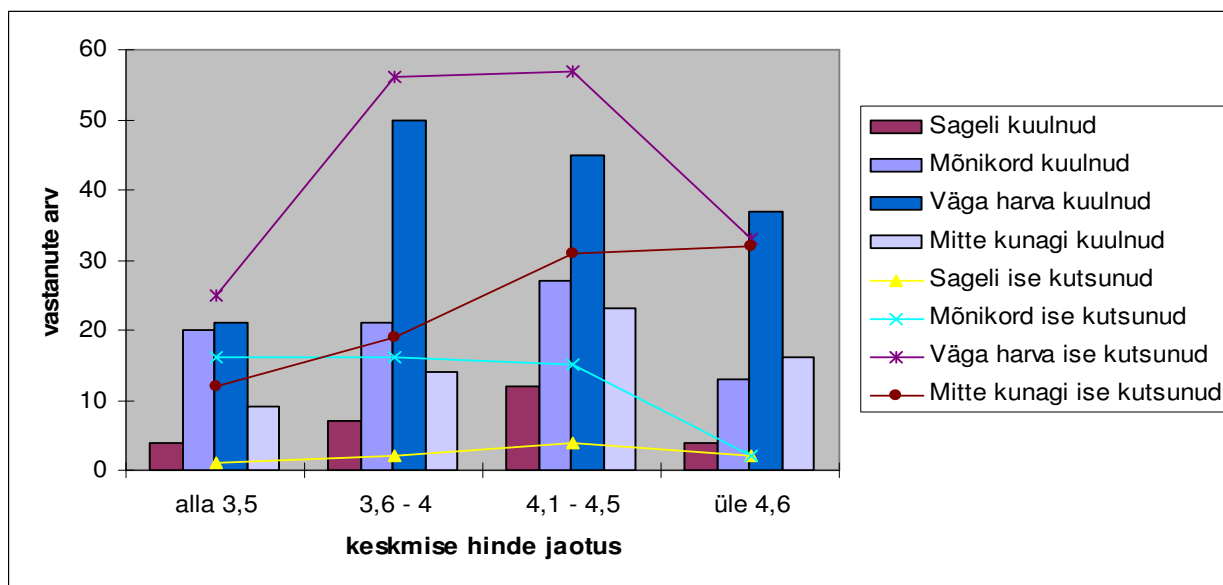
Selgus, et poisid kuulevad enda kohta käivaid pilkavaid hüüdnimesid oluliselt sagedamini (Mann -Whitney test,  $U = 10778$ ,  $p = 0,010$ ). Ise teisi pilkavate hüüdnimedega kutsumise sageduse ja sugude vahel esinevad samuti olulised erinevused ( $U = 8556$ ,  $p = 0,000$ ), mis tähendab, et poisid ise on ka sagedamad hüüdnimedega kutsujad. Analüüsist selgus, et vaid 14,7% poistest ei ole ise teisi pilkavate hüüdnimedega kutsunud, tüdrukute puhul on näitaja 39,4%. Kõikidest vastajatest 51% on enda kohta kuulnud kuni viite erinevat põhjust hõlmavat pilkavat hüüdnime. 15 poissi ja 21 tüdrukut ehk 11 % kõikidest vastanutest on kuulnud enda kohta käesoleva õppeaasta jooksul kümne või enama põhjusega hüüdnimesid. Lisaks selgus häirituse määra osas, et tüdrukud on enam häiritud enda kohta käivate hüüdnimede kuulmisest kui poisid (Mann –Whitney test  $U = 11042$ ,  $p = 0,022$ ).

#### *Hüüdnimede esinemissageduse ealised erinevused*

Pilkavate hüüdnimede kuulmise sageduse ja laste vanuse vaheliste seoste selgitamiseks analüüsiti jah/ei vastuste skooore ja risttabelite abil esinemiskordade sagedust. Tulemustest selgus, et 74,1 % õpilastest on vähemal või rohkemal määral kuulnud viimase õppeaasta jooksul enda kohta käivaid pilkavaid hüüdnimesid. Seitsmendate klasside õpilaste hulgas kuulevad enda kohta pilkavaid hüüdnimesid 63,2% katseisikutest, kaheksandates 49% ja üheksandates 37,7%. Klasside võrdlemisel selgusid enda kohta kuulnud hüüdnimede sageduses osas statistiliselt olulised erinevused seitsmenda ja kaheksanda (Mann-Whitney test  $U = 5425$ ,  $p = 0,008$ ) ning seitsmenda ja üheksanda klassi ( $U = 4498,5$ ,  $p = 0,022$ ) õpilaste osas. Seitsmenda klassi õpilased kuulevad enda kohta sagedamini hüüdnimesid, kui vanemate klasside omad.

### Negatiivse suunaga hüüdnimede seos õppeedukusega

Keskmise hinde gruppide vaheliste statistiliselt oluliste erinevuste selgitamiseks kasutati Mann-Whitney testi. Keskmise hinde ja enda kohta kuulnud pilkavate hüüdnimede osas esines statistiliselt oluline erinevus üle 4,5 ja alla 3,5 keskmise hindega õpilaste vahel ( $U = 1521,5$ ,  $p = 0,047$ ), mis viitab, et madalama õppeedukusega õpilased kuulevad enda kohta sagedamini hüüdnimesid. Õppeedukuse ja ise teisi kutsunud vastuste esinemissageduse vahel ilmnisid samuti statistiliselt olulised erinevused. Tulemused näitasid, et statistiliselt olulised erinevused on õpilaste vahel, kelle keskmine hinne on üle 4,5 ning keskmisega alla 3,5 ( $U = 1251,5$ ,  $p = 0,000$ ) ja 3,6 -4,0 ( $U = 2298$ ,  $p = 0,000$ ). Kõrgema keskmise hindega vastajad kutsuvad teisi pilkavate hüüdnimedega vähem, kui madalama keskmise hindega õpilased. Tulemused on esitatud Joonisel 1.



Joonis 1. Vastanute jaotus hüüdnimede kuulmise ja kutsumise sageduse ja keskmise hinde järgi.

## Arutelu ja järeldused

Seminaritöö eesmärgiks oli välja selgitada, mil määral kuulevad enda kohta käivaid pilkavaid hüüdnimesi ja negatiivseid silte kahe Eestimaa kooli 7.-9. klasside õpilased ja kas esineb seoseid õppeedukuse ja negatiivselt sildistatud saamise vahel.

Kuivõrd protsentuaalselt on enda kohta jooksva õppeaastal vähemalt üht pilkavat nime kuulnud õpilaste hulk märkimisväärne ca 75%, siis võib eeldada, et pilkamine ja pilgatavaks olemine on laiem nähtus kui klassikaline koolikiusamine, kus tavaliselt joonistub välja kiusaja ja kiusatava roll kitsama hulga õpilaste vahel. Kuigi sisuliselt on ka pilkamine kiusamine, on pilkamine ilmselt kuigivõrd normaliseerunud koolikeskkonda, mis tähendab, et paljud võtavad seda tavapärase nähtusena. Antud vaadet toetab koolikiusamise statistika (Sullivan et.al, 2004), mis näitab väiksemaid arve kui käesolevas töös leitud pilkamise maht. Positiivne seejuures on õpilaste enda suhtumine – vaatamata pilkamise laiale levikule õpilased valdavalt ootavad õpetaja sekkumist (71%) ja vaid ligi 10% arvab, et sellesse ei peaks sekkuma. Järelikult õpilased tajuvad siiski, et pilkamine ei peaks kuuluma normaalsesse koolikeskkonda. Koolikiusamise leevendamiseks on antud teemadel vaja autori arvates teha koolides laiaulatuslikku ja pidevat teavitustööd.

Esimene hüpotees – soolisi erinevusi negatiivsete hüüdnimede kasutamisel ei esine – ei leidnud kinnitust. Tulemustest selgus, et poisid kuulevad enda kohta käivaid hüüdnimesid tihemini kui tüdrukud. Samuti kutsuvad poisid ise teisi tüdrukutest sagedamini hüüdnimedega. Austraalias Petersoni ja Rigby poolt läbiviidud uurimuse tulemusel selgus, et soolist erinevust verbaalse kiusamise osas ei esine (Sullivan et al, 2004). Võimalik, et poiste ülekaal teiste pilkamises on seotud sellega, et neid endid pilgatakse rohkem. Kiusatud olemine nagu on varasemast uuringust selgunud, toob kaasa pikaajalisi häireid käitumises nagu agressiivsus, vägivaldsus, sõltuvust tekitavate ainete kasutamine (Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen, & Rimpela, 2000). Samas ei ole käesoleva uuringu põhjal võimalik teha põhjuslikke järeldusi – kas poisid, tundes end pilgatuna, hakkavad teisi rohkem pilkama või pilkavad nad rohkelt teisi, misjärel hakatakse neid nõ vastu pilkama. Olulist infot võiks anda ka analüüs isikupõhiselt – kas pilkaja on ka ise rohkem pilgatav või joonistub välja eraldi nõ pilkajate ja pilgatavate grupp.

Seminaritöö teiseks eesmärgiks oli uurida pilkamise esinemist põhikooli III astme klassides. Selgus, et uuringus osalenud seitsmendate klasside õpilased kuulevad enda kohta

käivaid negatiivseid hüüdnimesid rohkem kui kaheksanda ja üheksanda klassi õpilased (63,2%/49%/37,2%), tulemused sarnanevad varasematele uuringu tulemustele (Embry & Luzzo, 1996; Kõiv, 2006) Järeldada võib, et vanuse kasvuga kaasneb negatiivse sildistamise vähenemine eakaaslaste hulgas. Sullivan (2004) on näidanud, et põhjusteks võib tuua vanuse kasvuga seotud arengufaktorid, enesekindluse kasvu, kognitiivsed muutused ning mässumeelsuse vähenemise.

Tulemused viitavad, et koolikiusamise/pilkamise/sildistamise selgitav ennetustöö peaks keskenduma pigem noorematele vanusegruppidele. Kuigi vanuse kasvades on näha pilkamise vähenemist, siis psühholoogiliselt on neile lastele mõju juba avaldatud ning see võib nende käitumist vanemas kooliastmes negatiivselt mõjutada. Õpilane võib ise omaks võtta pilkamise, tunda end teistest kehvemini ning kaasneb isetäituv ennustus – ta ise ei pinguta enam piisavalt. Oodatav oluline mõju käitumisele on kooskõlaks ka Charon'i (2004) ja Rist'i (1977) uuringute tulemustega. Samuti - rumalaks/väheste võimalustega lapseks nimetatud õpilasse suhtumine võib kinnistuda ka õpetajate poolt – nad ei pööra lapse arendamisele tähelepanu ja õpilase edukus terve kooliaja jooksul võib kannatada. Lisaks võib oletada, et vanemas kooliastmes pilkamine, täpsemalt selle põhjused, kanaliseeruvad ümber muudeks tegudeks – halvemal juhul raskeks koolivägivallaks, koolitulistamiseks. Koolikiusamise uuringud toetavad seda seisukohta - kiusatud noortel esineb pikaajalisi häireid käitumises nagu agressiivsus ja vägivaldsus (Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen, & Rimpela, 2000; Hazler et al, 1992). Seetõttu peaks selgitav ennetustöö tegelema juba üsna noore kooliastmega. Positiivne on õpilaste enda huvi saada teadmisi koolikiusamise ja selle vältimise, sellega tegelemise kohta.

Kolmandaks sooviti seminaritöös selgitada võimalikke seoseid õppeedukuse ja negatiivsete hüüdnimedega kokkupuutumise vahel. Uurimuses selgus seos õppeedukuse ja pilgatavaks olemise vahel vaid kõrgeima ja madalaima keskmise hinde grupi õpilaste vahel. Kõrge keskmise hindegaga vastajad kutsuvad teisi pilkavate hüüdnimedega vähem kui madalama keskmise hindegaga õpilased ning kuulevad ka vähem enda kohta käivaid pilkeid. Sellest võib järeldada, et madalama õppeedukusega õpilased leiavad enam põhjuseid teisi sildistada kui kõrgema keskmise hindegaga õpilased. Seda mõtet toetavad ka varasemad uuringute tulemused, et õpilastel, kes on ise kiusamise ohvrid kui ka ise kiusajad on madalamad õpitulemused (Juvonen, Nishina, Graham, 2000; Buhs, Ladd, & Herald, 2006) ning need faktid on kooskõlas sellega, et laste sotsiaalsed kogemused ja suhted õpetajatega mõjutavad seda (Konishi, Hymel, Zumbo, & Li, 2010). Sügavamate seoste ja põhjuste selgitamiseks oleks vaja lisateavet näiteks vastanute

sotsioökonomilisest staatusest ning läbiviia detailsemaid sildistamise ja õppeedukuse vahelisi uuringuid. Autori arvates võib olla madalama õppeedukusega laste pilkamiskäitumise taga soov silma paista, kuna õppeedukus seda ei võimalda, siis valitakse teisi vahendeid. Haynie jt on väitnud, et „teatud aja vältel võib kiusamine aidata lastel saavutada hetke-eesmärke, ilma, et nad omandaksid sotsiaalselt aktsepteeritud suhtlemisviise, kuid lõppkokkuvõttes viib kiusamine püsivate antisotsiaalsete mudelite väljakujunemisele“ (Haynie et.al, 2001).

Küsimustikule vastanud näevad sildistamise (pilkavad hüüdnimed, verbaalne mõnitamine jne) vähendamise võimalusena koolikiusamisega seotud teemade laiemat käsitlemist. Paljud õpilased andsid klassides peale küsimustiku täitmist peetud suulistes vestlustes mõista, et nad sekkuvad kiusamisse kooliruumides, kui on tegu madalama astme õpilastega. Omavanuste hulgas seda ei tehta põhjusel, et puudu jääb oskustest ja teadmised, kuidas sellistes olukordades käituda. Koolides kiusamisega seotud preventatsioon pole Eestis kuigi levinud ja õppekava raames puudutatakse teemat põgusalt inimeseõpetuse tundides.

Piir naljaga mõeldud ja öeldud hüüdnime ja teise inimese enesehinnangut mõjutava negatiivse sildistamise vahel on õhuke. Paar vastajat pidas oluliseks märkida, et ”Me teeme seda ju naljaga”. Autoril tekkis vastuseid lugedes küsimus, kas see hüüdnime andmine on kõigi osapoolte jaoks võrdselt naljakas. Edaspidisteks uurimistöödeks on ainet küllaldaselt.

Antud seminaritöös esinesid ka mõned puudused. Näiteks häirituse määra mõõtva skaala 3-palline jaotus, küsimustikus küsimus 36 (1..väga häiritud, 2...mitte eriti, 3...üldse mitte). Edasistes uuringutes kasutamisel tuleks muuta see vähemalt 4-palli skaalaks, kuna häiritud saab olla erineval moel (1..väga häiritud, 2...häiritud, 3...mitte eriti, 3...üldse mitte). Uuringu tulemustest selgusid sugudevahelised statistiliselt olulised erinevused häirituse määra osas, põhjalikumat analüüsi aga olemasolev 3-palli skaala ei võimalda.

Teiseks ei saa autor garanteerida ”jah”/”ei” vastuste puhul seda, et kõik vastajad jälgisid küsimust ja antud instruktsioone ning vastasid küsimustele enesekohaselt ja käesoleva õppeaasta kohta. Kuna aga erinevate hüüdnimede loetelus oli iga aspekti ees rõhutatud ”sinu”, siis ilmselt siin lahknevusi ei tekkinud. Aja määratlus ehk käesolev õppeaasta võib küll mõnevõrra hägustada sellele teemale mõeldes (nt häiritus – ilmselt ei mõelda eraldi sellele, kuidas see on viimasel õppeaastal häirinud, sest tõenäoliselt meenutatakse siiski pigem lähiminevikku, kui näiteks mõni aasta tagasi juhtunut), kuid autor ei leia, et see vääraks uuringu tulemusi.

Kokkuvõtteks tahab töö autor rõhutada, et hoolimata vanuse kasvuga kaasnevast pilkavate hüüdnimede esinemise vähenemisest, esineb seda siiski liiga palju. On ligikaudu 10% lapsi, kes kuulevad enda kohta kümnetel erinevatel põhjustel hüüdnimesid ja on neid, kes on väga häiritud ka oma ühest hüüdnimest. Suuremat tolerantsust on vajalik kujundada seetõttu, et inimesed on erinevad. Seda faktidel põhinevat teadmist peab õpilastele koolis, kui mitte juba lasteaias, selgitama hakkama. Hoolimata välimusest, juuksevärvist või võimetest on teine inimene meie kõrval samasugune inimene oma tahtmiste, arusaamade ja unistustega. Erinevused rikastavad maailma ja mida varajasemas eas me seda teadvustame, seda suuremad on võimalused, et me ei halvusta teisi erinevuste pärast.

### Kasutatud kirjandus

- Baker, R. L., & Mednick, B. R. (1990). Protecting the high school environment as an island of safety: Correlates of student fear of in-school victimization. *Children's Environmental Quarterly*, 7, 37-49.
- Buhs, E. S., Ladd, G. W., & Herald, S. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate the relation between peer group rejection and children's classroom engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, 98, 1-13.
- Charon, J.M. (2004) Symbolic interactionism. An introduction, an interpretation, an integration. Upper Saddle River (N.J.): Pearson Prentice Hall.
- Cook, C.R., Williams, K.R., Guerra, N.G., Kim, T.E., Sade, S (2010) Predictors of Bullying and Victimization in Childhood and Adolescence: A Meta-analytic Investigation. *School Psychology Quarterly*, 25(2), 65–83.
- Dennis, M. J.B. (1999). Name Calling and the Peer Beliefs of Elementary School Children. *Professional School Counseling*, 3(2).
- Embry, S., & Luzzo, D. (1996). The relationship between name-calling and peer beliefs among elementary school children: Implications for school counselors. *Elementary School Guidance & Counseling*, 31(2), 122-130.
- Haynie, D.L., Nansel, T., Eitel, P., Crump, A.D., Saylor, K., Yu, K., Simons-Morton, B. (2001) Bullies, victims and bully/victims: distinct groups of at-risk youth. *Journal of Early Adolescence*, 21(1), 29-49.
- Harel-Fisch, Y, Walsh, S.D, Fogel-Grinvald, H. (2011). Negative school perceptions and involvement in school bullying: A universal relationship across 40 countries. *Journal of Adolescence*, 34, 639–652.
- Hazler, R. J., Hoover, J. H., & Oliver, R. (1992). What kids say about bullying. *The Executive Educator*, 11, 20-22.
- Hoover, J.H., Oliver, R.L., Thomson, K.A. (1993). Perceived victimization by school bullies: New research and future direction. *Journal of Humanistic Education and Development*, 32(2), 76-84.
- Juvonen, J., Nishina, A., & Graham, S. (2000). Peer harassment, psychological adjustment, and school functioning in early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 92, 349-359

- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Marttunen, M., Rimpela, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: School survey. *British Medical Journal*, 319, 348–351.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Rantanen, P., & Rimpela, A. (2000). Bullying at school: An indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, 23, 61–674.
- Konishi, C., Hymel, S., Zumbo, B., & Li, Z. (2010) Do school bullying and student-teacher relationships matter for academic achievement? A multilevel analysis. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 19-39.
- Kõiv, K. (2006). Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetaja poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu, Vali Press
- EUROPEAN REPORT ON PREVENTING VIOLENCE AND KNIFE CRIME AMONG YOUNG PEOPLE (2010) *Maailma tervishoiuorganisatsiooni koduleht* (11.04.2012) [http://www.euro.who.int/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0012/121314/E94277.pdf](http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0012/121314/E94277.pdf).
- Rist, R. C. (1977). On Understanding the Processes of Schooling: The Contributions of Labeling Theory. *Exploring Education 2nd Ed.* Allyn & Bacon, 2001, 149-157.
- Roberts, W. B., & Coursol, D. H. (1996). Strategies for intervention with childhood and adolescent victims of bullying, teasing, and intimidation in school settings. *Elementary School Guidance and Counseling*, 30, 204-212.
- Rosenthal, R; Jacobson, L. (1966). Teachers Expectancies: Determinants of Pupils' IQ Gains; *Psychological Reports*, 19, 115-118.
- Sullivan, K; Cleary, M; Sullivan, G. (2004). Kiusamine koolis: Mis see on ja kuidas sellega toime tulla. Tartu, AS Atlex.
- Vanasõnaraamat: Tallinn, *Eesti Raamat*, 1984.



## Lisa 1

### Uuringus kasutatud küsimustik

Käesoleva küsimustiku eesmärgiks on välja selgitada, kas ja kui tihti esineb Eesti koolides pilkavate (negatiivsete) hüüdnimede kasutamist. Selleks, et muuta meie koolid paremaks ja sõbralikumaks paigaks palume Sul vastata allpool toodud küsimustele. Kõikide vastajate, sealhulgas Sinu hinnang on meile väga olulised. Saadud küsimuste vastused sisestatakse andmete koondtabelisse ja tulemused analüüsitakse üldiselt, mitte ühe vastaja kohta.

Kool **A-102**

Klass

Sugu **M** **N**

Keskmine  
hinne

Palun märgi ristiga, kas oled enda kohta käesoleva õppeaasta jooksul kuulnud pilkavat hüüdnime, mille aluseks on ....

|    |                            | JAH                      | EI                       |
|----|----------------------------|--------------------------|--------------------------|
| 1  | Sinu kehakaal              | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 2  | Sinu pikkus                | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 3  | Sinu juuksed               | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 4  | Sinu jalanumber            | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 5  | Sinu riided või jalanõud   | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 6  | Sinu prillid               | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 7  | Sinu hambaklambrid         | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 8  | Sinu välimus üldiselt      | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 9  | Sinu kõnnak ja kehahoiak   | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 10 | Sinu rääkimisviis          | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 11 | Sinu kodu                  | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 12 | Sinu viis asju ajada       | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 13 | Sinu isikupära             | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 14 | Sinu nimi või hüüdnimi     | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 15 | Sinu ema, isa või perekond | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 16 | See, kes Sa tahad olla     | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 17 | Sinu sõbrad                | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 18 | Sinu tüdruk-/poiss-sõber   | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 19 | Sinu koolitööd             | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 20 | Sinu vaimsed võimed        | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 21 | Sinu sportlikud võimed     | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 22 | Sinu füüsiline piiratus    | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 23 | Sinu loovus                | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |



õppealajuhataja.....  
koolidirektor.....  
sotsiaalpedagoog.....  
koolipsühholoog.....  
lapsevanem.....  
keegi muu, kes? .....  
mitte keegi.....

41 Kuidas peaksid täiskasvanud asjasse sekkuma?.....  
.....

42 Mida soovid antud teemal veel lisada? .....  
.....

Suur aitäh uuringus osalemise eest! [tiina.liina@koosparemaks.ee](mailto:tiina.liina@koosparemaks.ee)

Lisa 2

Lapsevanema nõusolekuleht

Lugupeetud lapsevanem!

Käesoleva kirjaga pöördume Teie poole nõusoleku saamiseks Teie lapse osalemise kohta Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna Psühholoogia instituudi üliõpilase Tiina-Liina Märtsoo poolt läbiviidavas uuringus „**Sildistamise esinemine Eesti koolides ja selle seos õppeedukusega**”.

Antud töö raames on eesmärk välja selgitada, kui suurel määral Eesti koolide 7.- 9. klasside õpilased teadvustavad

- enda kohta käivate pilkavate/negatiivsete hüüdnimede kasutamist koolis
- kui sageli pilkavaid hüüdnimesid esineb
- analüüsida saadud tulemuste seoseid õppeedukusega
- anda tagasisidet koolidele olukorra parandamise eemärgil.

Uuringuga seonduva küsimustiku (42 küsimust, millest 32 on jah/ei vastused) täidavad õpilased klassijuhataja tunnis. Täidetud küsimustiku annab iga täitja isiklikult töö läbiviija Tiina-Liina Märtsoo kätte. Küsimustiku täitmisel on lapsel õigus soovi korral keelduda osalemisest uuringus. Küsimustikud on anonüümsed, see tähendab ilma nimeta.

Küsimustiku vastused sisestatakse ja järeldusi tulemustest tehakse klassi/kooli koondtulemusena.

**Nõusoleku korral palun allkirjastage käesolev leht ja saatke see oma lapsega klassijuhatajale hiljemalt ..... 2012.**

Olen nõus lubama oma lapse osalema eelpool kirjeldatud uuringus.

Lapsevanema allkiri.....

Lapsevanema nimi.....

Täiendavate küsimuste korral palun pöörduge:

Mob. 50 97 799  
Tiina-Liina Märtsoo  
[albert3@ut.ee](mailto:albert3@ut.ee)

Ette tänades,  
Tiina-Liina Märtsoo  
Tartu Ülikool

Käesolevaga kinnitan, et olen korrekselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Tiina-Liina Märtsoo  
18.05.2012